

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет психології

кафедра загальної та клінічної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія релігії

Освітня програма: «Клінічна та реабілітаційна психологія»

**Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки**

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від «21» вересня 2020 р. р.

м. Івано-Франківськ
2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Психологія релігії</i>
Викладачі	Доктор психологічних наук, професор Москалець Віктор Петрович; кандидат психологічних наук, доцент Карпюк Юлія Ярославівна
Контактний телефон викладачів	+380 99 190 12 04 – Москалець В. П. + 380 50 911 2701– Карпюк Ю. Я.
Е-mail викладачів	bober.if@gmail.com – Москалець В. П. yuliakarpyk@gmail.com – Карпюк Ю. Я.
Формат дисципліни	очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://magpsychol.pu.if.ua
Консультації	Раз на тиждень відповідно до графіка консультацій
2. Анотація до курсу	
<p><i>Завдання курсу</i> сформувати компетентності, які забезпечують здатності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – застосовувати знання з психології релігії у практичних ситуаціях; – проводити психологічні дослідження на належному теоретичному рівні; – генерувати нові ідеї (креативність); – виявляти, ставити і вирішувати екзистенційно-психологічні проблеми; – діяти на основі гуманістичних морально-етичних міркувань (мотивів); – розробляти екзистенційно-психологічні проекти та керувати ними; – надавати консультаційно-психологічну, психокорекційну, психотерапевтичну допомогу на гуманістично-християнських науково-теоретичних засадах; – приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, зокрема, в екстремальних і кризових, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності. 	
3. Мета та цілі курсу	
<p><i>Мета</i> – формування професійних компетентностей, пов'язаних з психологією релігії. <i>Цілі</i> – формування розуміння і здатності вирішувати складні задачі, завдання і проблеми екзистенційно-психологічного характеру в процесі професійної діяльності.</p>	
4. Результати вивчення курсу:	
<p>У системній взаємодії з іншими курсами (освітніми компонентами) освітньої програми «Клінічна та реабілітаційна психологія» (далі – ОП) формувати й розвивати такі загальні компетентності (далі – ЗК), спеціальні компетентності (далі – СК), досягати таких програмних результатів (далі – ПР):</p> <p><i>Базову професійну компетентність магістра психології, зокрема, клінічної та реабілітаційної:</i> Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності в галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.</p>	
<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК4. Уміння виявляти, ставити і вирішувати психологічні проблеми. ЗК5. Здатність цінувати й поважати різноманітність і мультикультурність. ЗК6. Здатність діяти на основі морально-етичних міркувань (мотивів). ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>	
<p>СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики. СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.</p>	

<p>СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.</p> <p>СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.</p> <p>СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.</p>						
<p>Програмні результати навчання</p> <p>ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.</p> <p>ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.</p> <p>ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.</p> <p>ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.</p> <p>ПР12. Застосовувати відповідну наукову інформацію щодо вирішення проблем профілактики, збереження, відновлення здоров'я та реабілітації та оцінювати її за критеріями адекватності.</p>						
5. Організація навчання курсу						
Обсяг курсу						
Вид заняття			Загальна кількість годин 90			
			Очна форма навчання	Заочна форма навчання		
лекції			12	6		
семінарські заняття			18	2		
самостійна робота			60	82		
Ознаки курсу						
Семестр		Спеціальність		Курс (рік) навчання	Нормативний/вибірковий	
2		Клінічна та реабілітаційна психологія		1	Нормативна	
Тематика курсу						
Тема, план		Література		Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Психологія релігії як галузь психологічної науки</p> <p><i>План</i></p> <p>1. Предмет психології релігії.</p> <p>2. Методи психології релігії.</p>		<p>л е к ц і я с е м і н</p> <p>1. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 5-22; 31-32; 46-47; 90-91; 142-143; 158-161.</p> <p>2. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. Київ: «КНТ», 2019. – С. 5-23; 34-36; 50-51; 102-103; 159-160; 177-180.</p> <p>3. <i>Москалець В.</i> Психологія особистості: підручник. Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 89-94; 133-138.</p>	<p>Опрацюва-ти самостійн опитання:</p> <p>1. Методи психології релігії.</p> <p>2. З історії становлен-ня і розви-тку</p>	<p>5 балів за обгово-рення питань на семі-нарсь-кому занятті</p>	<p>2 тижде нь</p>	

<p>3. З історії становлення та розвитку психології релігії:</p>	<p>a p</p> <p>4. <i>Бердяев Н. А.</i> Судьба России: опыты по психологии войны и национальности. М.: «Мысль», 1990. – С. 7-43; 69-83; 120-127; 145-152.</p> <p>5. <i>Ганнушкин П. Б.</i> Сладострастие, жестокость и религия / П. Б. Ганнушкин Избранные труды. – М.: Медицина, 1964. – С. 80-91.</p> <p>6. <i>Джемс У.</i> Многообразие религиозного опыта. – СПб.: «Андреев и сыновья», 1993. – 418 с.</p> <p>7. <i>Франк С. Л.</i> Духовные основы общества. – М.: Республика, 1992. – 512 с.</p>	<p>психології релігії</p>		
<p>Тема 2. Психологія релігійної віри <i>План</i></p> <p>1. Основний психологічний зміст нерелігійної та релігійної віри.</p> <p>2. Мотивація віри в Бога.</p> <p>3. Індивідуальний релігійний досвід. Навернення.</p> <p>4. Вплив сім'ї на формування релігійності неповнолітніх. Вікові особливості релігійності.</p> <p>5. Типи віри в Бога і типи релігійності особистості.</p> <p>6. Основні психологічні особливості нетрадиційних культів (сект).</p> <p>7. Гуманістичні й авторитарні релігії та конфесії.</p> <p>8. Благодатний психопрофілактичний і психотерапевтичний потенціал гуманістичної релігії.</p>	<p>л е к ц і ї с е м і н а р и</p> <p>1. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 22-87.</p> <p>2. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 23-97.</p> <p>3. <i>Москалець В. П., Синяк І. В.</i> Віра в Бога, марновірство, обереги учасників бойових дій у Донбасі // Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія / За заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. – Харків: ФОП Мезіна В. В., 2017. – С. 140-152.</p> <p>4. <i>Джемс У.</i> Воля вере. – М.: «Республика», 1997. – 430 с.</p> <p>5. <i>Джемс У.</i> Многообразие религиозного опыта. – СПб.: «Андреев и сыновья», 1993. – 418 с.</p> <p>6. <i>Каюа А.</i> Миф о Сизифе. Эссе об абсурде. – Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1989. – С. 222-318.</p> <p>7. <i>Карпюк, Ю. Я.</i> Духовні цінності особистості: богословський і психологічний вимір / Ю. Я. Карпюк // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія / ред. Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Вид. відділ ЦІТ Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2008. – Вип. 13. – Ч. I. – С. 217–225.</p> <p>8. <i>Каюа Р.</i> Людина та сакральне. – Київ: Ваклер, 2003. – 256 с.</p>	<p>Опрацюва-ти самостійно питання: 1. Вплив сім'ї на формування релігійності неповнолітніх. Вікові особливості релігійності. 2. Основні психологічні особливості нетрадиційних культів (сект).</p>	<p>10 балів за завдання</p>	<p>4 тиждів</p>

	<p>9. <i>Климишин О. І.</i> Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. – С. 131-217.</p> <p>10. <i>Ліщинська О. А.</i> Культова залежність особистості: передумови, чинники, механізми. – Київ: ТОВ «Легко інк», 2008. – 266 с.</p> <p>10. <i>Предко Д. Є.</i> Релігійні почуття: сутність та особливості прояву: монографія. – Київ: «ВАДЕКС», 2018. – С. 30-115.</p> <p>11. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред. <i>о. Юзефа Макселона.</i> – Львів: «Свічадо», 1998. – С. 249-302.</p> <p>12. <i>Савелюк Н.</i> Психологія розуміння релігійного дискурсу: монографія. – Київ: ТОВ «КНТ», 2017. – С. 170-342.</p> <p>13. <i>Тиллих П.</i> Избранное. Теология культуры. – М.: Юрист, 1995. – 480 с.</p> <p>14. <i>Франкл В.</i> Основы логотерапии. Психотерапия и религия. СПб.: Речь, 2020. 286 с.</p> <p>15. <i>Фромм Э.</i> Психоанализ и религия. – Сумерки богов. М.: Политиздат, 1989. С. 143-222.</p> <p>16. <i>Юнг. К. Г.</i> Бог и бессознательное. М.: Прогресс, 1998. 138 с.</p>			
<p>Тема 3. Психологія релігійної моралі <i>План</i> 1. Основний психологічний зміст моралі, моральності і духовності особистості. 2. Психологічні аспекти християнської моралі. 3. Психологія «розумного</p>	<p>л е к ц і я с е м і н а р</p> <p>1. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С, 87-105. 2. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 97-117. 3. <i>Москалець В.</i> Психологія особистості: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 131-163; 317-327. 4. <i>Москалець В.</i> Загальна психологія: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 478-510. 5. <i>Москалець В.</i> Три сили для людини. Від «Великого Інквізитора» до канонічної</p>	<p>Опрацюва -ти самостійн о питання: 1. Психологія «розумного егоїзму» з позицій християнської моралі. 2. Основний психо-</p>	<p>1 бал за коротке усне обговорення + 20 балів за завдання + 25 балів за завдання</p>	<p>6 тижд ень</p>

<p>егоїзму» з позицій християнської моралі.</p> <p>4. Основний психологічний зміст моралі іудаїзму, ісламу, буддизму</p> <p>.</p>	<p>психології Володимира Роменця // Психологія і суспільство. 2012. № 2. – С. 8-15.</p> <p>6. Духовно-психологічні основи християнської психології: колективна монографія / За ред. Л. Гридковець. – Львів: Скриня, 2015. – 366 с.</p> <p>7. Карпюк, Ю. Я. Вплив християнської моралі на ціннісно-орієнтаційну сферу молодших школярів: деякі емпіричні кореляти та індикатори / Ю. Я. Карпюк // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. – Вип. 16. – С. 460–472.</p> <p>8. Карпюк, Ю. Я. Християнська мораль як засіб утвердження абсолютної цінності людини / Карпюк Ю. Я. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]: електрон. наук. фак. вид. / гол. ред. Грязнов І. О. – 2012. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2012_3/12kuyacl.pdf</p> <p>9. Карпюк, Ю. Я. Релігійна віра як важливий чинник розвитку і утвердження гуманістичних духовно-моральних цінностей / Ю. Я. Карпюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна : зб. наук. праць / ред. М. Й. Варій. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – С. 28-39</p> <p>10. Климишин О. Психологія духовно-сті особистості: християнсько-орієнтований підхід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. С. 49-301.</p> <p>11. Савчин М. В. Духовна парадигма психології: монографія.</p>	<p>логічний зміст моралі іудаїзму, ісламу, буддизму.</p>		
---	---	--	--	--

		– Київ: «Академвидав», 2013. – 224 с. 12. Франк С. Духовные основы общества, М.: Республика, 1992. – 512 с.			
Тема 4. Психологія магії та анімізму <i>План</i> 1. Психологічні основи первісної магії 2. Основний психологічний зміст анімізму 3. Психологія утворення анімістично-магічних комплексів та їх трансформації в релігійні уявлення і культ.	Л е к ц і я с е м і н а р	1. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – К.: «Ліра-К», 2020. – С. 105-125. 2. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 117-139. 3. Москалець В. Психологія особистості: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 23-26; 128-137. 4. Тайлор Э. Б.Первобытная культура. – М.: Политиздат, 1989. – 573 с. 5. Фрезер Д. Д. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. – М.: Политиздат, 1980. – 832 с. 6. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. М.: Олимп. «АСТ-ЛТД», 1998. – 384 с.	Самостій н: 1. Основний психологічний зміст анімізму 2. Психологія утворення анімістично-магічних комплексів та їх трансформації в релігійні уявлення і культ.	10 балів за завдання	7 тиждє нь
Тема 5. Психологічні аспекти культового елемента релігії <i>План</i> 1. Основний психологічний зміст релігійного культу. 2. Психологія співвідношення морально-етичного вчення та культу у християнстві. 3. Психорегулятивний потенціал релігійно-культової символіки та релігійно-культового мистецтва. 4. Емоційна динаміка психіки	л е к ц і я с е м і н а р	1. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – К.: «Ліра-К», 2020. – С. 125-152. 2. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 139-169. 3. Джемс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб.: «Андреев и сыновья», 1993. – С. 363-384. 4. Климишин О. Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. – С. 301-394. 5. Ліщинська О. А. Культурна залежність особистості: передумови, чинники, механізми. – Київ: ТОВ «Легко інк», 2008. – 266 с. 6. Савелюк Н. Психологія розуміння релігійного дискурсу: монографія. – Київ: ТОВ «КНТ», 2017. – С. 216-324.	Самостій н: 1. Психорегулятивний потенціал релігійно-культової символіки та релігійно-культового мистецтва. 2. Емоційна динаміка психіки віруючих у процесі культових дійств.	5 балів за обговорення питань на семінарському занятті	9 тиждє нь

<p>віруючих у процесі культових дійств. 5. Психологічні аспекти сповіді, молитви та релігійної медитації.</p>		<p>3. Психологічні аспекти сповіді, молитви та релігійної медитації.</p>		
<p>Тема 6. Релігійність як риса українського національного характеру 1. Чинники релігійності як риси українського національного характеру. 2. Гуманістичний тренд релігійності українства. 3. Роль Української православної та Української греко-католицької церков у збереженні та зміцненні української національної самосвідомості.</p>	<p>с е м і н а р</p> <p>1. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – К.: «Ліра-К», 2020. – С. 152-173. 2. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 169-195. 3. <i>Бердяев Н. А.</i> Судьба России: опыты по психологии войны и национальности. – М.: «Мысль», 1990. – С. 3-152. 4. <i>Булашев Г.</i> Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні україніські народні погляди та вірування. – Київ: «Довіра», 1993. – 414 с. 5. <i>Липинський В.</i> Релігія і церква в історії України. Філадельфія, б/р.96 с. 6. <i>Москалець В.</i> «Лад» чи «Мір»? – Важка проблема української національної ідеї // Психологія і суспільство. 2012. - № 1. – С. 8-15. 7. <i>Огієнко І.</i> Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Курс читання в українським народнім університеті. – Репринтне відтворення видання 1918 року. – Київ: «Довіра», 1991. – 272 с. 8. <i>Предко Д. Є.</i> Релігійні почуття: сутність та особливості прояву: монографія. – Київ: «ВАДЕКС», 2018. – С. 115-129. 9. Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження – 2017 [Електронний ресурс] http://razumkov.org/ua/uploads/2017_Religiya.pdf 10. <i>Франк С. Л.</i> Духовные основы общества. М.: Республика, 1992. 512.</p>	<p>Опрацюва-ти самостійно: Тему 6. (всі питання).</p>	<p>5 балів за обговорення питань на семінарському занятті</p>	<p>9 тиждів</p>

	<p>11. Янів В. Психологічні основи окциденталізму. – Мюнхен: УВУ, 1996. – 356 с.</p> <p>12. Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду. – Релігія в житті українського народу: збірник матеріалів Наук. Конференції у Рокка ді Папа (18-20.X.1963). – Мюнхен-Рим-Париж, 1966. – С. 132-151.</p>			

6. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Участь у семінарських заняттях (за заняття по 1 балу кожне) – 5 балів. • Робота на семінарських заняттях (обговорення питань семінару по 5 балів) – 15 балів. • Розробка плану психокорекційної екзистенційно-релігійної бесіди з ветераном війни, який перебуває у стані екзистенційної кризи, пов'язаної з ПТСР – 10. • Розробка плану психокорекційної екзистенційно-релігійної бесіди з особою із суїцидальним налаштуванням – 10. • Обґрунтування ключових клінічно-психологічних й реабілітаційно-психологічних позицій в гуманістичній психології релігії – 25. • Розробка моделі екзистенційно-психокорекційної роботи з особами, які зазнали/зазнають насильства, на основі християнських гуманістичних цінностей – 10. • Реферат про гуманістично-психологічну сутність Православної церкви України (ПЦУ) і Української греко-католицької церкви (УГКЦ) – 15. • Підсумкове тестування – 10.
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Завдання 1. Розробити план психокорекційної екзистенційно-релігійної бесіди з ветераном, який потерпає від ПТСР:</p> <p>1. План бесіди відображає типові (характерні) екзистенційно-аксіологічні проблеми ветерана війни, який перебуває у стані екзистенційної кризи, пов'язаної з ПТСР.</p> <p>2. План бесіди спрямований на пошук і знаходження клієнтом «Над-смислу» (за В. Франклом) свого життя.</p> <p>3. План бесіди переконує щодо високої вірогідності існування та життєдайності «Над-смислу» людського життя.</p> <p style="text-align: center;"><i>Критерії оцінки завдання 1:</i></p> <p><i>Відмінно (9-10 балів)</i> – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення на занятті.</p> <p><i>Добре (7-8 балів)</i> – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення відсутнє.</p> <p><i>Задовільно (5-6 балів)</i> – план бесіди не передбачає усіх критеріїв; презентація із помилками; представлення відсутнє.</p> <p><i>Незадовільно (3-4 бали)</i> – план бесіди передбачає урахування одного критерія, презентація відсутня.</p> <p>Завдання 2. Розробити план психокорекційної екзистенційно-релігійної бесіди з особою із суїцидальним налаштуванням:</p>

1. План бесіди відображає типові (характерні) екзистенційні переживання потенційного суїцидента.

2. План бесіди спрямований на пошук і знаходження потенційним суїцидентом «Над-смислу» (за В. Франклом) свого життя.

3. План бесіди переконує щодо високої вірогідності існування та життєдайності «Над-смислу» людського життя.

Критерії оцінки до завдання 2:

Відмінно (9-10 балів) – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення на занятті.

Добре (7-8 балів) – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення відсутнє.

Задовільно (5-6 балів) – план бесіди не передбачає усіх критеріїв; презентація із помилками; представлення відсутнє.

Незадовільно (3-4 бали) – план бесіди передбачає врахування одного критерія, презентація відсутня.

Завдання 3. Обґрунтувати ключові клінічно-психологічні та реабілітаційно-психологічні позиції в гуманістичній психології релігії:

1. Висвітлено сутнісний зміст тих положень логотерапії, які базуються на «Над-Смислі» (на гуманістичній вірі в Бога).

2. Розкрито психопрофілактичний, психокорекційний та психотерапевтичний потенціал гуманістичної релігії.

3. Аналітично описано 1-3 приклади успішного клінічно-психологічного та реабілітаційно-психологічного застосування положень гуманістичної релігії.

Критерії оцінки до завдання 3:

Відмінно (22-25 балів) – визначення містить правильний, достатньо повний і систематизований виклад усіх складових завдання; представлено змістовну презентацію;

Добре (18-21 балів) – визначення загалом правильне, розлоге й систематизоване, але йому притаманні незначні упущення, невідповідності й неточності; зроблено презентацію;

Задовільно (14-17 балів) – змістова основа визначення правильна, але воно спрощене й звужене; презентація відсутня;

Незадовільно (10-13 балів) – ключові клінічно-психологічні та реабілітаційно-психологічні позиції в гуманістичній психології релігії окреслено фрагментарно, поверхово, хаотично; презентація відсутня.

Завдання 4. Розробити модель екзистенційно-психокорекційної роботи з особами, які зазнали/зазнають насильства, на основі християнських гуманістичних цінностей:

1. Основа («каркас») моделі – обґрунтовано, що насильство як поведінка особи радикально суперечить психології християнської моралі.

2. Висвітлено основний зміст екзистенційно-психокорекційної роботи з особами, які зазнали/зазнають насильства в сім'ї, на основі християнських гуманістичних цінностей.

3. Висвітлено основний зміст екзистенційно-психокорекційної роботи з особами, які вчиняють насильство в сім'ї, на основі християнських гуманістичних цінностей.

Критерії оцінки до завдання 4:

Відмінно (9-10 балів) – належним чином розроблено і репрезентовано усі складові моделі;

Добре (7-8 балів) – розробленій моделі притаманні окремі упущення й неточності;

Задовільно (5-6 балів) – розроблено модель із 2 критеріями із неточностями;
Незадовільно (3-4 бали) – розроблено модель із 1 критерієм.

Завдання 5. Написати реферат про гуманістично-психологічну сутність Православної церкви України (ПЦУ) та Української греко-католицької церкви (УГКЦ):

1. Висвітлено сутнісний зміст гуманістичної релігії, конфесії (за Е. Фроммом).

2. Доведено, що релігійності українства притаманний виразний гуманістичний тренд.

3. Доведено, що ПЦУ та УГКЦ утверджують гуманістичні принципи і норми (людяність).

Критерії оцінки до завдання 5:

Відмінно (13-15 балів) – змістовно висвітлено сутнісний зміст гуманістичної релігії, конфесії; вагомо обґрунтовано, що релігійності українства притаманний виразний гуманістичний тренд; аргументовано доведено, що ПЦУ та УГКЦ утверджують гуманістичні принципи і норми; зроблено презентацію на занятті;

Добре (10-12 балів) – загалом правильно висвітлено сутнісний зміст гуманістичної релігії, конфесії; показано, що релігійності українства притаманний виразний гуманістичний тренд; описово показано, що ПЦУ та УГКЦ утверджують гуманістичні принципи і норми; зроблено презентацію на занятті;

Задовільно (7-9 балів) – завдання виконано фрагментарно, поверхово; презентацію на занятті не зроблено;

Незадовільно (4-6 балів) – текст реферату не відповідає загальним вимогам до дискурсу такого рівня; презентацію на занятті не зроблено.

Завдання 6. Підсумкове тестування.

Підсумкове тестування передбачає 40 тестових завдань із одним варіантом правильної відповіді кожне.

Критерії оцінки підсумкового тестування:

Відмінно – 86-100% тестових завдань виконано правильно;

Добре – 70-85% тестових завдань виконано правильно;

Задовільно – 55-69% тестових завдань виконано правильно.

Максимальна (найвища) оцінка, яку студент може заробити протягом семестру, – 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	Зараховано
80–89	B	добре	
70–79	C		
60–69	D	задовільно	
50–59	E		
26–49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

1–25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
Семінарські заняття	<p>Тема 1. Психологія релігії як галузь психологічної науки</p> <p style="text-align: center;"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет психології релігії. 2. Методи психології релігії. 3. З історії становлення і розвитку психології релігії: <ol style="list-style-type: none"> 1) релігійно-психологічна проблематика у творах російських мислителів-гуманістів: Ф. М. Достоевського, Л. М. Толстого, О. М. Бердяєва, С. Л. Франка, – психіатрів В. М. Бехтерева і П. Б. Ганнушкіна; 2) ключова ідея («червона нитка») праць В. Джемса з психології релігії; 3) основний зміст соціально-психологічних досліджень релігії Е. Дюркгайма та В. Вундта. <p style="text-align: center;"><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 5-22; 31-32; 46-47; 90-91; 142-143; 158-161. 2. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 5-23; 34-36; 50-51; 102-103; 159-160; 177-180. 3. Москалець В. Психологія особистості: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 89-94; 133-138. 4. Бердяев Н. А. Судьба России: опыты по психологии войны и национальности. – М. «Мысль», 1990. – С. 7-43; 69-83; 120-127; 145-152. 5. Ганнушкин П. Б. Сладострастие, жестокость и религия / П. Б. Ганнушкин Избранные труды. – М.: Медицина, 1964. – С. 80-91. 6. Джемс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб.: «Андреев и сыновья», 1993. – 418 с. 7. Франк С. Л. Духовные основы общества. – М.: Республика, 1992. – 512 с. <p>Тема 2. Психологія релігійної віри</p> <p style="text-align: center;"><i>План</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основний психологічний зміст нерелігійної та релігійної віри. 2. Мотивація віри в Бога. 3. Індивідуальний релігійний досвід. Навернення. 4. Типи віри в бога і типи релігійності особистості. 5. Гуманістичні й авторитарні релігії та конфесії. 6. Благодатний психопрофілактичний і психотерапевтичний потенціал гуманістичної релігії. <p style="text-align: center;"><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 22-87. 2. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 23-97. 3. Москалець В. П., Синяк І. В. Віра в Бога, марновірство, обереги учасників бойових дій у Донбасі // Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія / За заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. – Харків: ФОП Мезіна В. В., 2017. – С. 140-152. 4. Джемс У. Воля вере. – М.: «Республика», 1997. – 430 с. 		

5. *Джемс У.* Многообразие религиозного опыта. – СПб.: «Андреев и сыновья», 1993. – 418 с.
6. *Камю А.* Миф о Сизифе. Эссе об абсурде. – Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1989. – С. 222-318.
7. *Карпюк, Ю. Я.* Духовні цінності особистості: богословський і психологічний вимір / Ю. Я. Карпюк // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія / ред. Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Вид. відділ ЦІТ Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2008. – Вип. 13. – Ч. I. – С. 217–225.
8. *Каюа Р.* Людина та сакральне. – Київ: Ваклер, 2003. – 256 с.
9. *Климшин О. І.* Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. – С. 131-217.
10. *Ліщинська О. А.* Культурна залежність особистості: передумови, чинники, механізми. – Київ: ТОВ «Легко інк», 2008. – 266 с.
10. *Предко Д. Є.* Релігійні почуття: сутність та особливості прояву: монографія. – Київ: «ВАДЕКС», 2018. – С. 30-115.
11. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред. о. Юзефа Макселона. – Львів: «Свічадо», 1998. – С. 249-302.
12. *Савелюк Н.* Психологія розуміння релігійного дискурсу: монографія. – Київ: ТОВ «КНТ», 2017. – С. 170-342.
13. *Тилліх П.* Избранное. Теология культуры. – М.: Юрист, 1995. – 480 с.
14. *Франкл В.* Основы логотерапии. Психотерапия и религия. СПб.: Речь, 2020. 286 с.
15. *Фромм Э.* Психоанализ и религия. – Сумерки богов. М.: Политиздат, 1989. С. 143-222.
16. *Юнг. К. Г.* Бог и бессознательное. М.: Прогресс, 1998. 138 с.

Тема 3. Психологія релігійної моралі

План

1. Основний психологічний зміст моралі, моральності і духовності особистості.
2. Психологічні аспекти християнської моралі.
3. Психологія «розумного егоїзму» з позицій християнської моралі.
4. Основний психологічний зміст моралі іудаїзму, ісламу, буддизму.

Література:

1. *Москалець В.* Психологія релігії: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 87-105.
 2. *Москалець В.* Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 97-117.
 3. *Москалець В.* Психологія особистості: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 131-163; 317-327.
 4. *Москалець В.* Загальна психологія: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 478-510.
 5. *Москалець В.* Три сили для людини. Від «Великого Інквізитора» до канонічної психології В. Роменця // Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис, 2012. № 2. – С. 8-15.
 6. Духовно-психологічні основи християнської психології: колективна монографія / За ред. Л. М. Гридковець. – Львів: Скриня, 2015. – 366 с.
- Карпюк, Ю. Я. Вплив християнської моралі на ціннісно-орієнтаційну сферу молодших школярів: деякі емпіричні кореляти та індикатори / Ю. Я. Карпюк

// Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. – Вип. 16. – С. 460–472.

8. Карпюк, Ю. Я. Християнська мораль як засіб утвердження абсолютної цінності людини / Карпюк Ю. Я. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]: електрон. наук. фах. вид. / гол. ред. Грязнов І. О. – 2012. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadps/2012_3/12kuyacl.pdf

9. Карпюк, Ю. Я. Релігійна віра як важливий чинник розвитку і утвердження гуманістичних духовно-моральних цінностей / Ю. Я. Карпюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна : зб. наук. праць / ред. М. Й. Варій. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – С. 28-39

10. Климишин О. Психологія духовно-сті особистості: християнсько-орієнтований підхід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. С. 49-301.

11. Савчин М. В. Духовна парадигма психології: монографія. – Київ: «Академвидав», 2013. – 224 с.

12. Франк С. Духовные основы общества, М.: Республика, 1992. – 512 с.

Тема 4. Психологія магії та анімізму

План

1. Психологічні основи первісної магії
2. Основний психологічний зміст анімізму
3. Психологія утворення анімістично-магічних комплексів та їх трансформації в релігійні уявлення і культ.

Література:

1. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – К.: «Ліра-К», 2020. – С. 105-125.

2. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 117-139.

3. Москалець В. Психологія особистості: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 23-26; 128-137.

4. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. – М.: Политиздат, 1989. – 573 с.

5. Фрезер Д. Д. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. – М.: Политиздат, 1980. – 832 с.

6. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – М.: Олимп. «АСТ-ЛТД», 1998. – 384 с.

Тема 5. Психологічні аспекти культового елементу релігії

План

1. Основний психологічний зміст релігійного культу.
2. Психологія співвідношення морально-етичного вчення та культу у християнстві.
3. Психорегулятивний потенціал релігійно-культової символіки та релігійно-культового мистецтва.
4. Емоційна динаміка психіки віруючих у процесі культових дійств.
5. Психологічні аспекти сповіді, молитви та релігійної медитації.

Література:

1. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – К.: «Ліра-К», 2020. – С. 125-152.

2. Москалець В. Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 139-169.

	<p>6. <i>Джемс У.</i> Многообразие религиозного опыта. – СПб.: «Андреев и сыновья», 1993. – С. 363-384.</p> <p>3. <i>Климишин О.</i> Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. – С. 301-394.</p> <p>3. <i>Ліщинська О. А.</i> Культова залежність особистості: передумови, чинники, механізми. – Київ: ТОВ «Легко інк», 2008. – 266 с.</p> <p>4. <i>Савелюк Н.</i> Психологія розуміння релігійного дискурсу: монографія. – Київ: ТОВ «КНТ», 2017. – С. 216-324.</p> <p>5. <i>Стилка Б., Лэдд К. Л.</i> Психология молитвы. Научный подход. – Харків: Гуманітарний центр, 2015. – 256 с.</p> <p>Тема 6. Релігійність як риса українського національного характеру</p> <p>1. Чинники релігійності як риси українського національного характеру.</p> <p>2. Гуманістичний тренд релігійності українства.</p> <p>3. Роль Української православної та Української греко-католицької церков у збереженні та зміцненні української національної самосвідомості.</p> <p style="text-align: center;"><i>Література:</i></p> <p>1. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – К.: «Ліра-К», 2020. – С. 152-173.</p> <p>2. <i>Москалець В.</i> Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019. – С. 169-195.</p> <p>3. <i>Бердяев Н. А.</i> Судьба России: опыты по психологии войны и национальности. – М.: «Мысль», 1990. – С. 3-152.</p> <p>4. <i>Булашев Г.</i> Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування. – Київ: «Довіра», 1993. – 414 с.</p> <p>5. <i>Липинський В.</i> Релігія і церква в історії України. – Філадельфія, б/р. – 96 с.</p> <p>6. <i>Москалець В.</i> «Лад» чи «Мір»? – Важка проблема української національної ідеї // Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис, 2012. - № 1. – С. 8-15.</p> <p>7. <i>Огієнко І.</i> Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Курс читання в українському народнім університеті. – Репринтне відтворення видання 1918 року. – Київ: «Довіра», 1991. – 272 с.</p> <p>8. <i>Предко Д. Є.</i> Релігійні почуття: сутність та особливості прояву: монографія. – Київ: «ВАДЕКС», 2018. – С. 115-129.</p> <p>9. Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження – 2017 [Електронний ресурс] http://razumkov.org/ua/uploads/2017_Religiya.pdf</p> <p>10. <i>Франк С. Л.</i> Духовные основы общества, - М.: Республика, 1992. – 512 с.</p> <p>11. <i>Янів В.</i> Психологічні основи окциденталізму. – Мюнхен: Український вільний університет, 1996. – 356 с.</p> <p>12. <i>Янів В.</i> Релігійність українця з етнопсихологічного погляду. – Релігія в житті українського народу: збірник матеріалів Наукової Конференції у Рокка ді Папа (18-20.X.1963) / За заг ред. В. Яніва. – Мюнхен-Рим-Париж, 1966. – С. 132-151.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Студент виконав усі завдання передбачені програмою навчальної дисципліни і набрав не менше 60 балів.</p>
<p>7. Політика курсу</p>	
<p>Викладання курсу ґрунтується на принципах академічної доброчесності. Студент вчасно виконує завдання, поставлені у силабусі/робочій програмі. Всі завдання курсу мають бути</p>	

виконані незалежно від причини відсутності студента на занятті (поважна чи неповажна). Відсутність студента на занятті без поважної причини передбачає зниження балів, які відводяться на обговорення питань семінарських та лекційних занять, а також захисту розробок на заняттях (по 5 балів за кожну розробку).

8. Рекомендована навчально-методична література

1. *Москалець В.* Психологія релігії: підручник, 3-тє вид., переробл., доповн. – Київ: «Ліра-К», 2020. – 192 с.
2. *Москалець В.* Психологія релігії: підручник, 2-ге вид, переробл., доповн. – Київ: «КНТ», 2019. – 220 с.
3. *Москалець В.* Психологія особистості: підручник, 3-є вид., переробл., доповн. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 131-163; 251-260; 317-333.
4. *Москалець В.* Загальна психологія: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020. – С. 23-26; 128-137; 478-500.
5. *Докаш В. І.* Психологія релігії: навчальний посібник. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. – 464 с.
6. *Матласевич О. В.* Психологія релігії: навчальний посібник. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – 350 с.
7. *Предко О. І.* Психологія релігії: підручник. – Київ: «Академвидав», 2008. – 344 с.

8.1. Додаткова рекомендована навчально-методична і наукова література

1. *Гречка М.* Таїна людського буття (матриця «воскресіння»): науково-популярне видання. – Київ: «Ліра-К», 2018. – 232 с.
2. Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження – 2017 [Електронний ресурс] http://razumkov.org/ua/uploads/2017_Religiya.pdf
3. У кожній темі курсу лекцій, самостійної роботи та семінарських занять цього силабусу.
4. У списках літератури в рекомендованих підручниках: 1) *Москалець В.* Психологія релігії: підручник. – Київ: «Ліра-К», 2020; 2) *Москалець В.* Психологія релігії: підручник. – Київ: «КНТ», 2019.

**Викладачі – професор МОСКАЛЕЦЬ Віктор Петрович;
доцент КАРПЮК Юлія Ярославівна**

